

Література

1. Андреева Г.М. Психология социального познания: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – 2-е, перераб. и доп. – М: Аспект Прессе, 2000. – 288с.
2. Борисова Л.Н. Педагогические условия развития профессиональной рефлексии у студентов педагогического колледжа: автореф. дис. канд. пед. наук. Курск, 1999. – 16 с.
3. Варбан М.Ю. Рефлексія професійного становлення в юнацькому віці. // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 6-7, – С.80-83.
4. Вульфова Б.З., Харькин В.Н. Педагогика рефлексии. – М.: 1995. – 112 с.
5. Колесникова И.А. Педагогическая реальность в зеркале междисциплинарной рефлексии. – Спб., 1999. – 242 с.
6. Eweii, P. T. (1997). Organizing for learning: A point of entry Draft prepared for discussion at the 1997. AAHE Summer Academy at Snowbird. National Center for Higher Education Management Systems (NCHEMAS).

Анотація

У статті проаналізовано сучасні підходи до визначення поняття "рефлексія": розкрито сутність та обґрунтовано значущість рефлексивного компоненту в загальній структурі проектної діяльності студентів педагогічних навчальних закладів.

Аннотация

В статье проанализированы основные подходы к определению понятия "рефлексия"; раскрыта сущность и обоснована значимость рефлексивного компонента в общей структуро-проектной деятельности студентов педагогических вузов.

Подано до редакції 06.03.2008.

© 2008

Марченко А.А.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Постановка проблеми у загальному вигляді... Реалістичний курс розвитку освіти в контексті постсоціалістичних перетворень, в умовах утвердження демократичних і ринкових відносин, становлення інформаційного суспільства, перманентного оновлення і актуалізації знання у світовому глобалізаційному просторі, проголошений Національною доктриною розвитку освіти України у ХХ столітті, зумовлює необхідність реформування всіх змістовних компонентів фахової підготовки. Реорганізація учбово-дисциплінарних моделей освіти потребує як оновлення змісту навчання, так і реалізації нових підходів до організації професійної підготовки студентів на факультетах мистецтв педагогічних вузів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... показав, що питанням професійної підготовки майбутніх вчителів займалися такі автори: А.П.Акімова, К.К.Атанов, В.І.Бондар, О.І.Бульвінська, Д.Г.Бутко, Ю.М.Дишлюк, В.М.Крицький, Н.В.Кузьміна, Т.Б.Носаченко, Г.С.Полякова, І.П.Підласий, К.К.Платонов, Н.Н.Прушковська, Н.Г.Тимошенко, Т.Г.Панасенко, О.В.Саган, В.О.Сластьонін, Г.С.Сухобська, Е.В.Шачкова, І.П.Гринчук, І.М.Мужикова, В.Г.Щербина, І.М.Шапошнікова, В.Ягупов. Дослідження з проблеми формувань педагогічних умінь присвячені праці О.А.Абдуллої, Ф.Н.Гоноболіна, Н.В.Кузьміної, В.О.Сластьоніна, Л.Ф.Спірина, О.І.Щербакова. В Україні здійснюється пошук шляхів якісної підготовки майбутніх фахівців в навчальних закладах нового типу, реалізація освіти на засадах синтезу мистецтва, науки і техніки, професійного навчання.

Аналіз результатів досліджень з підготовки конкурентоспроможних фахівців мистецького напрямку на основі інноваційних підходів свідчить про недостатність дослідження проблеми у вітчизняній педагогічній науці. Соціально значуща потреба фахівців високого рівня, зумовили необхідність розгляду питання формування професійних умінь у вчителів образотворчого мистецтва.

Формулювання цілей статті... Метою даної статті є методологічний аналіз професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Проблема ефективності педагогічної освіти потребує вдосконалення і оптимізації системи художньо-професійної підготовки майбутніх учителів. Постає необхідність впровадження якісно-нового навчального процесу, де компетентність майбутнього педагога відіграє значну роль та визначається багатьма аспектами, в тому числі, сформованістю у нього професійних умінь.

Виклад основного матеріалу дослідження... У сфері вищої художньо-педагогічної освіти одним з пріоритетних стає напрям фахової підготовки студентів. Важливою складовою змісту професійної підготовки вчителя образотворчого мистецтва є його підготовка до художнього навчання. Це обумовлює необхідність науково визначити нові підходи до організації процесу підготовки вчителів, формування їх професійних умінь, виконання педагогічних функцій, вирішення типових завдань педагогічної діяльності. Організація роботи на цих факультетах вимагає вдосконалення викладання дисциплін спеціального, художнього циклу, а саме необхідно

будувати систему занять із спеціальних дисциплін так, щоб студент набував художньої бази за своєю спеціальністю, та ці заняття орієнтували його на майбутню педагогічну діяльність.

Підготовка фахівців мистецьких дисциплін в нових умовах розвитку суспільства потребує розгляду проблеми формування художньо-професійних умінь як засобу вдосконалення спеціальної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Розробка якісних методів формування художньо-професійних умінь, в контексті підготовки учителів з образотворчого мистецтва, потребує аналізу наукових досліджень, що розкривають зміст процесів мистецько-педагогічної освіти.

Зі словникових джерел: уміння – це засвоєний суб'єктом спосіб дії, який забезпечується сукупністю придбаних знань та навичок [7, с.400]. У “Словнику психолого-педагогічних термінів і понять” вміння визначається як: по-перше, свідомо, самостійна дія, спрямована на теоретичне чи практичне застосування знань. Вміння – це знання в дії; по-друге, як система набутих навичок на основі виконання дій, що виконуються незалежно від свідомості особистості.

Таким чином, можливо встановити, що природа і закономірності формування умінь не можуть бути висвітлені без зв'язку зі знаннями та навичками, через те що в будь-якому виді людської діяльності знання, навички та уміння виступають в складній взаємодії [3, с.45].

Знання завжди є основою будь якої діяльності. Розглядаючи питання співвідношення понять, можна зазначити, що уміння не ототожнюється зі знанням а є його похідним. Знання і вміння – дві невіддільні і функціонально взаємопов'язані частини будь-якої цілеспрямованої дії. Практична діяльність, тісно пов'язана з засвоєнням матеріалу, та забезпечує перехід знань у навички та вміння. Без сумніву, і між уміннями та навичками існує тісний взаємозв'язок, але вміння, на відміну від навичок, функціонують під свідомим самоконтролем людини і ніколи не здійснюється без активної участі мислення.

Важливим аспектом розуміння процесу формування умінь є алгоритм перетворення знань в уміння і розуміння місця навичок у даному процесі. Дослідник К.К.Платонов вважав, що уміння є найвищою властивістю особистості, формування якого є кінцевою метою педагогічного процесу, його завершенням. Саме тому потрібно писати не “знання”, “уміння”, “навички”, а “знання”, “навички”, “уміння”, бо це є сутністю їх співвідношення [5, с.102].

Досить вдалим є уточнення В.Ягупова, який проводив психологічний аналіз понять “знання”, “навички” та “вміння” і дійшов висновку, що по-перше між ними існують безпосередні зв'язки та взаємозв'язки, які взаємообумовлені та взаємозалежні; по-друге процес людської діяльності, у якій знаходять своє безпосереднє відбиття вище названі поняття, має бути творчим; по-третє розташування на його думку має бути таким: “знання” – “прості вміння” – “навички” – “складні вміння” [8, с.9].

Можна виділити такі погляди на зміст та трактування поняття “вміння”, в різний час, окремими дослідниками:

- вища властивість особистості (К.К.Платонов);
- свідоме оволодіння прийомом діяльності (Ю.К.Бабанський);
- готовність до нової діяльності (М.О.Риков);
- здатність виконувати діяльність (А.В.Усова);
- певний ступінь в освоєні навички (Є.М.Кабанова-Меллер);
- незавершена навичка (О.А.Абдулліна);
- частина навички (А.М.Левінов);
- система дій пов'язаних між собою спеціальними відношеннями (Н.Ф.Тализіна);
- виконання дії без участі свідомості (З.І.Ходжава).

З огляду на викладене, зазначимо, що під умінням розуміється свідомо готовність до здійснення дії, у нестандартних умовах, що надає можливість реалізації творчого потенціалу особистості.

Важливим аспектом нашого дослідження є розгляд концепцій, щодо класифікації вмінь. В психолого-педагогічній літературі є кілька підходів до даної проблеми. Такі автори, як Ю.К.Бабанський, В.В.Усова та ін. схиляються до поділу вмінь на дві групи: загальнонавчальні (уміння теоретичного характеру, в основі яких лежить правила оперування поняттям аналітико-синтетичної діяльності); спеціальні (предметні уміння практичного характеру) [2, с.35].

За змістом уміння можна класифікувати на: інтелектуальні (здатність слухати, читати та розуміти, висловлювати свої думки, планувати роботу, розв'язувати розумові завдання тощо); технічні (здатність оформляти різні документи, формулювати вимоги або відповідь тощо); практичні (вміння діяти згідно планом, організувати працівників на виконання поставленого завдання тощо) [8, с.8].

За ступенем складності можна виділити просте і складне вміння. Просте – це можливість використовувати здобуті знання на практиці.

В дослідженні У.Е.Унта за основу класифікації умінь покладено розвиваючі цілі навчання, і розподіл проводиться наступним чином:

1. уміння пов'язані зі сприйняттям навчального матеріалу (уміння слухати спостерігати);

2. логічно оперувати навчальним матеріалом (виділяти головне, робити висновки);
3. уміння творчого характеру (вирішення проблем) [4, с.129].

Аналіз класифікації вмінь є важливим для визначення головних особливостей формування умінь майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Формування вмінь завжди проходить кілька стадій. Спочатку ознайомлення – з умінням, усвідомлення його смислу, потім початкове оволодіння ним, наступне – самостійне й дедалі точніше виконання практичних завдань [8, с.9].

Важливим для нашого дослідження є праця К.К.Платонова де запропонована структура процесу формування вмінь, та виділяються такі етапи:

1. Первісне вміння (Усвідомлення мети дії і пошук способів його виконання, які спираються на раніше використані знання та навички. Діяльність методом спроб та помилок);
2. Недостатньо вміла діяльність. (Наявність знань про способи виконання діяльності використання раніше набутих, не специфічних для даної діяльності навичок);
3. Окремі загальні вміння. (Ряд окремих, високо розвинутих, але вузьких умінь, які необхідні в різних видах діяльності).
4. Високорозвинені вміння (Творче використання знань та навичок даної діяльності з усвідомленням не тільки мети, але й мотивів вибору її досягнення);
5. Майстерність (Творче використання різних умінь) [5, с.102].

Н.К.Шабанов, розкриваючи зміст "уміння", висуває таку структуру діяльності учнів по оволодінню уміннями, яка може бути представлена як єдність наступних компонентів: усвідомлення особистої значущості оволодіння уміннями; установка на оволодіння певними уміннями; розкриття змісту кожного уміння, як певної сукупності дій та прийомів його складових і способів виконання дій; організація практичної діяльності і вправ по оволодінню уміннями; контроль за рівнем сформованості умінь; облік і оцінка ходу і результату діяльності.

В своїх роботах Г.І.Петрова пропонує свою модель вироблення вмінь, зазначаючи, що їх формування є складний процес аналітично-синтетичної діяльності, який проходить кілька стадій – усвідомлення, оволодіння, реалізацію.

Дослідниця Тализіна, розглядаючи уміння, якими повинен володіти випускник вузу в сучасних умовах, зводить їх у три великі групи. Перша група – це уміння, які пов'язані з підготовкою студента до дослідницької роботи; друга – це уміння, необхідні спеціалісту для його діяльності за спеціальністю з оволодіння конкретною дисципліною; третя – це уміння, необхідні майбутньому вчителю, для успішної педагогічної діяльності.

Дослідник Л.Б.Ітельсон вважає, що система формування умінь – це оволодіння всією системою операцій з переробки інформації, що міститься в знаннях, і інформації, яку отримуємо від предмету, а так само операцій по впізнанню інформації, її зіставленню і співвідношенню з діями. Навчання умінням складається таку модель:

1) Суть – формування у учня способів доцільного регулювання своїх дій і поведінки відповідно до мети і структури конкретної ситуації.

2) Зміст – освоєння операцій і дій, необхідних для:

а) виявлення конкретної проблемної ситуації відомих учневі загальних відносин, а так само особливостей їх прояву в завданні;

б) визначення на цій основі ідеальних і практичних дій потрібних для її вирішення;

в) виконань цих дій у формі і послідовності, відповідних особливостям ситуації.

3) Умови: а) Виділення в ситуації орієнтирів, що визначають характер відносин істотних для поставленої мети;

б) співвідношення змісту дій з конкретним характером об'єктів і явищ, що беруть участь в завданні.

в) співвідношення зміст дій з конкретним характером об'єктів і явищ, які приймають участь в завданні;

г) виконавець цих дій;

д) контроль результатів, зіставлення їх з ідеальною метою, виявлення причин відхилень і шляхів їх усунення [6, с.60].

Аналіз показує, що засвоєння будь якого учбового предмету означає послідовне освоєння таких блоків. Вчені Г.О.Атанов, Т.І.Ефрос виділяють шість блоків послідовного опанування вмінь: базових, методологічних, загальних, міжпредметних, предметних, професійних, що складають систему вмінь. У запропонованій авторами системі системоутворюючим фактором є послідовність формування вміння як професійної здатності до виконання своїх функцій.

У запропонованій системі головним чинником є послідовність формування умінь. Уміння з кожного блоку спочатку є метою навчання, а після того, як вони трансформуються в навички, тобто відповідна дія набуває розумової форми, вони перестають бути метою і перетворюються на засіб досягнення нової мети, а саме – оволодіння уміннями наступного блоку [1, с.100].

Отже, професійна підготовка передбачає набуття студентами теоретичних знань з основ наук відповідної спеціальності та спеціалізації і вироблення практичних вмінь і навичок, необхідних для здійснення професійної

педагогічної діяльності. Розвиток уміння є направлена, закономірна зміна в результаті якого воно набуває нових якостей. Формування професійних умінь студентів на заняттях з образотворчого мистецтва є такою зміною педагогічних і образотворчих умінь студентів, коли вони набувають нових якісних і кількісних характеристик в ході роботи над учбовим завданням за допомогою використання педагогом певних методичних прийомів, вправ і засобів дії.

Висновки... Розвиток художньо-професійної освіти потребує зміни пріоритетів в освітньому процесі. Для вчителя образотворчого мистецтва на перший план виходять художні і педагогічні уміння, від рівня сформованості яких прямопропорційно залежить професійна діяльність. Формування якісних художніх умінь у студентів сприяє професійному становленню майбутнього фахівця. Таким чином, розглянуті теоретико-методологічні засади формування художньо-професійних умінь, сприяють вирішенню проблеми удосконалення нових сучасних підходів до фахової підготовки вчителів та потребують подальших досліджень.

Література

1. Атанов Г.А., Эфрос Т.И. Система умений в обучении //Сборник избранных трудов Международной конференции «Современные проблемы дидактики высшей школы». – Донецк: Изд-во Дон. ГУ, 1997. – С. 100-111.
2. Бугрій О. Формування інтелектуальних умінь школярів // Рідна школа. – 2001. – №9. – С.34-35.
3. Бульвінська О.І. Формування дидактичних умінь у студентів педагогічних університетів України: дис. канд. пед. Наук:13.00.01./ Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 1998. – 185 с.
4. І.В. Ловянова. Сутність і структура інтелектуальних умінь школярів. – Кривий Ріг: КДПУ, 2003. – Вып. 5. – С 127-131.
5. Платонов К.К. О знаниях, навыках и умениях //Советская педагогика. – 1963. – 11. – С.98-103.
6. Ительсон Л.Б. Лекции по современным проблемам психологи обучения. – Владимир, 1972. – 264 с.
7. Спеціальна педагогіка: Понятійно – термінологічний словник. / В.І.Бондар. – Луганськ: Альма – матер, 2003. – 436 с.
8. Ягупов В. Психологічний зміст понять “знання”, “навички” та “уміння” // Освіта. – 2003. – №24-25. – С.8

Анотація

У статті розглядається проблема формування художньо-професійних умінь у майбутніх вчителів образотворчого мистецтва та обґрунтовується доцільність використання системи методів для їх становлення.

Аннотация

В статье рассматривается проблема формирования художественно-профессиональных умений у будущих учителей изобразительного искусства и обосновывается целесообразность использования системы методов для их становления.

Подано до редакції 12.02.2008.

© 2008

Мільто Л.О.

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ І ТЕХНОЛОГІЯ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАДАЧ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Розв'язання педагогічних задач – важлива і складна проблема, яка із-за своєї значущості і актуальності привертає постійну увагу педагогів.

Як успішно вирішувати професійно-педагогічні задачі? Як оволодіти педагогічною майстерністю? Чи можна навчитися творчості? Ці проблеми хвилюють не одне покоління педагогів. Практика свідчить, що не тільки молоді вчителі, але й більш досвідчені зустрічаються з труднощами при розв'язанні педагогічних задач. Характер цих недоліків вимагає нового підходу у висвітленні технології постановки й вирішення педагогічних задач.

Аналіз останніх публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Теорія і технології розв'язання педагогічних задач присвячені роботи Л.П.Додона, О.М.Леонтьєва, Л.Ф.Спіріна, В.В.Серікова, Л.М.Фрідмана та ін.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути та теоретично обґрунтувати роль педагогічної творчості та технології у розв'язанні педагогічних задач.

Виклад основного матеріалу дослідження... Педагогічна діяльність вимагає від учителя розумного поєднання технологічності і творчого підходу у роботі. Технологічність припускає оволодіння вчителем певними прийомами, процедурами, операціями. А творчий підхід дозволяє наблизити, адаптувати технологію до конкретних умов діяльності. Кожна педагогічна технологія трансформується через особистість викладача, його кваліфікацію, рівень майстерності і, якщо з'являється щось нове, більш ефективно, тоді можна говорити про педагогічну творчість.

У ряді досліджень Н.В.Кузьміної, В.О.Сластьоніна, Л.Ф.Спіріна підкреслюється нормативний, тобто технологічний характер педагогічної діяльності. Професійна підготовка майбутнього вчителя за своєю спрямованістю і сутністю також “технологічна”, оскільки будується на основі знання сутності об'єкта і має на меті озброєння студентів професійними вміннями і навичками, переведення об'єкта з одного стану в інший, із дійсного у бажаний.